

سنجش نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به خوددرمانی با دارو

آمنه مرزبان^۱ وحید رحمانیان^۲ مریم ایاسی^۳ مهران بزرگران^{۴*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، اکولوژی انسانی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران. Orcid: 0000-0002-8111-3319
۲. دانشجوی دکترای تخصصی، اپیدمیولوژی، مرکز تحقیقات مؤلفه‌های اجتماعی سلامت، دانشگاه علوم پزشکی جهرم، جهرم، ایران.
۳. کارشناس، مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.
۴. دانشجوی کارشناسی، پرستاری، مرکز تحقیقات بیماری‌های غیرواگیر، دانشگاه علوم پزشکی فسا، فسا، ایران.

چکیده

هدف: خوددرمانی در دانشجویان به‌عنوان افراد تحصیل‌کرده در جامعه یکی از مسائل مهم بهداشتی-اجتماعی به‌شمار می‌رود. بنابراین این پژوهش با هدف سنجش نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به خوددرمانی با دارو صورت گرفت.

روش‌ها: این مطالعه توصیفی مقطعی روی ۴۸۳ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز، انجام شد. نمونه‌ها به‌صورت ترکیبی، خوشه‌ای-تصادفی از ۴ دانشکده انتخاب شدند. اطلاعات با استفاده از پرسشنامه استاندارد سه‌قسمتی خوددرمانی جمع‌آوری گردیدند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های کای اسکور، تی-تست و آزمون همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: میانگین و انحراف معیار نمره نگرش و عملکرد دانشجویان به ترتیب $24/53 \pm 9/98$ و $2/41 \pm 1/71$ بود. تفاوت میانگین نمره نگرش و عملکرد دانشجویان در رشته‌های تحصیلی مختلف از نظر آماری معنی‌دار بود. همچنین همبستگی بین دو متغیر نگرش و عملکرد از نظر آماری معنی‌دار بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج میانگین نمره نگرش و عملکرد دانشجویان در این مطالعه در حد بسیار پایینی بود، از این رو تدوین برنامه‌های آموزشی مناسب در زمینه خوددرمانی موثر می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: خوددرمانی، دانشجویان، دارو، نگرش، عملکرد.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۷/۷/۱۶ پذیرش مقاله: ۹۷/۱۱/۲۸

ارجاع: مرزبان آمنه، رحمانیان وحید، ایاسی مریم، بزرگران مهران. سنجش نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به خوددرمانی با دارو. طب پیشگیری. ۱۳۹۷؛ ۲۵(۲): ۴۳-۳۶.

۳۶

خوددرمانی که به‌عنوان معمولی‌ترین فرم خودمراقبتی تلقی می‌شود عبارت است از به دست آوردن و مصرف یک یا تعداد بیشتری دارو در درمان بیماری یا علائمی که خود فرد بدون نظر پزشک تشخیص می‌دهد. خوددرمانی شامل مصرف داروهای گیاهی یا صنعتی می‌باشد (۲). در حال حاضر مصرف خودسرانه داروها باعث شده است مواردی مثل مقاومت باکتریایی، عدم درمان بهینه، مسمومیت‌های ناخواسته و حتی

مقدمه

مصرف بی‌رویه دارو از جمله معضلات اقتصادی-اجتماعی کشورهای مختلف می‌باشد که ایران نیز از این مشکل بی‌بهره نبوده است و آمار مصرف دارو در کشور با توجه به وضعیت اپیدمیولوژیک بیماری‌ها گویای آمار بالای خوددرمانی در جامعه می‌باشد (۱).

نویسنده مسئول: مهران بزرگران، مرکز تحقیقات بیماری‌های غیرواگیر، دانشگاه علوم پزشکی فسا، فسا، ایران.

Orcid: 0000-0002-2703-6850

تلفن: +۹۸ ۹۱۷۲۴۵۸۸۹۶ پست الکترونیکی: barzegaran.2017@yahoo.com

۸۷ درصد، تربت حیدریه ۱۸ درصد و تهران ۳۶ درصد خوددرمانی با دارو داشته‌اند (۱۲-۱۰۱).

یکی از اقشار مهم و تأثیرگذار بر جامعه، دانشجویان هستند. این قشر می‌تواند در تغییر یا ثبات سبک زندگی جامعه نقش فعالی داشته باشند و الگوی سایر جوانان و مادران و پدران آینده این مرزبوم باشند. پس لازم است توجه ویژه‌ای به سبک و الگوهای رفتاری زندگی و سلامت این قشر جوان داشته باشیم تا بتوانیم اهداف جامعه خود را در آینده بهتر و دقیق‌تر برنامه‌ریزی کنیم. بنابراین این مطالعه با هدف سنجش نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به خوددرمانی با دارو انجام گرفت.

مواد و روش‌ها

این مطالعه توصیفی-مقطعی در بهار سال ۱۳۹۶ انجام شد. جامعه پژوهش را دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز تشکیل می‌دادند. حجم نمونه با استفاده از مطالعات مشابه و فرمول آماری $n = \frac{z^2 p(1-p)}{d^2}$ با احتساب سطح اطمینان ۹۵ درصد ۵۰۰ نفر تعیین گردید که در انتها ۴۸۳ پرسشنامه تکمیل شد. روش نمونه‌گیری ترکیبی خوشه‌ای چند مرحله‌ای بود. بدین‌صورت که از بین ۸ دانشکده دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ۴ دانشکده (بهداشت، داروسازی، مدیریت و اطلاع‌رسانی، پرستاری-مامایی) به صورت خوشه‌ای انتخاب، سپس بسته به تعداد دانشجویی هر دانشکده افراد به‌صورت آسان در دسترس وارد مطالعه شدند.

معیارهای ورود به مطالعه، دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی شیراز و حضور در برنامه تا پایان مطالعه بود. لازم به ذکر است افراد دارای بیماری‌های خاص مانند تالاسمی، هموفیلی و مشکلات کلیوی در صورت مصرف دارو بدون تجویز پزشک در مواجهه با بیماری خود جزء گروه مطالعه وارد شدند. معیار

عمدی، آثار جانبی و عوارض ناخواسته دارویی، اختلال در بازار دارویی، هدر رفتن هزینه و افزایش سرانه مالی مصرف دارو در جامعه افزایش پیدا کند (۳).

خوددرمانی در دانشجویان به‌عنوان افراد تحصیل‌کرده در جامعه یکی از مسائل مهم بهداشتی-اجتماعی به‌شمار می‌رود (۴). مصرف خودسرانه دارو در دانشجویان، در بسیاری از جوامع شایع و رو به افزایش است. شیوع خوددرمانی با دارو در دانشجویان ایتالیایی ۳۳ درصد، کنگو ۸۶ درصد، پاکستان ۴۴ درصد، عربستان ۷۵ درصد، فلسطین ۹۸ درصد، ایتالیا ۶۹ درصد، ایران ۸۳ درصد کشورهای اروپایی ۶۸ درصد، آمریکا ۷۷ درصد، کویت ۹۲ درصد، هند ۳۱ درصد و در نپال ۵۹ درصد گزارش شده است (۱۰-۲،۵).

شایع‌ترین بیماری‌هایی که در آن‌ها اقدام به خوددرمانی صورت گرفته، به ترتیب بیماری‌های تنفسی، اعصاب و روان، گوارشی، مفصلی، پوستی، قلبی و حساسیت‌ها و عمده‌ترین علت خوددرمانی نیز مهم تلقی نکردن بیماری ذکر شده است. از شایع‌ترین دسته‌های دارویی به ترتیب مسکن‌ها، آنتی‌بیوتیک‌ها، داروهای گوارشی، ویتامین‌ها و داروهای اعصاب و روان نام برده شده و بیشترین شکل دارویی مورد مصرف قرص و پس از آن به ترتیب شربت، کپسول، آمپول، پماد، قطره و شیاف بوده است (۱۱).

متأسفانه در کشورهای در حال توسعه سوء استعمال داروها ریشه‌ای دیرینه دارد به‌طوری‌که داروی تهیه شده طبیعی (داروهای گیاهی یا سنتی) ریشه در مجموعه فرهنگ اجتماعی اکثر کشورهای در حال توسعه دارد (۵). خوددرمانی در اشخاصی که تنها زندگی می‌کنند، وضع نامناسب اقتصادی دارند، ناراحتی مزمن دارند، در بیماران تحت درمان روان‌پزشک و همچنین در جوانان و دانشجویان، دانش‌آموزان در حال افزایش است (۱۰). نتایج مطالعات انجام شده در دانشگاه‌های مختلف ایران نشان داد، دانشجویان یزدی ۸۳ درصد، بیرجندی

یافته‌ها

در این مطالعه از مجموع ۵۰۰ پرسشنامه‌ای که توزیع شد، ۴۸۳ پرسشنامه تکمیل و بازگردانده شد. نتایج نشان داد ۵۱/۲ درصد از شرکت‌کنندگان پسر و ۴۸/۸ درصد دختر بودند. ۷۴ درصد از دانشجویان سابقه مصرف خودسرانه دارو داشتند. میانگین امتیاز نگرش پسران ۲۶/۱۲ و دختران ۲۳/۴۱ و میانگین عملکرد پسران ۲/۲۵ و دختران ۱/۹۱ به دست آمد. بیماران خاص دارای بیشترین خودمصرفی دارو بودند. بین مصرف خودسرانه دارو با نداشتن وقت برای مراجعه به پزشک $P < ۰/۰۵$ و اعتقاد به بی‌خطر بودن داروها $P < ۰/۰۵$ (Value) رابطه معنی‌داری مشاهده گردید.

نتایج جدول ۱ نشان داد بالاترین میانگین امتیاز نگرش دانشجویان به گویه بی‌خطر بودن داروها را و کمترین امتیاز به گویه لازم است دارو به‌موقع مصرف شود و دستور پزشک لازم نیست تخصیص یافت. در نتیجه آن‌ها بدون مراجعه به پزشک دارو را از داروخانه گرفته و مصرف می‌کنند.

خروج از مطالعه عدم تمایل به همکاری و تکمیل ناقص پرسشنامه بود.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه خوددرمانی مشتمل بر ۳۱ سؤال بود که در مطالعه مشابه‌ای در میان دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد استفاده شده بود و روایی و پایایی آن تأیید شده بود (۱۰). پایایی پرسشنامه در مطالعه حاضر نیز ۰/۸۶ محاسبه شد. پرسشنامه شامل سه بخش اطلاعات دموگرافیک با ۱۲ سؤال، ۱۳ سؤال اطلاعات نگرش و ۶ سؤال اطلاعات عملکردی بود. سؤالات نگرش در طیف لیکرت از بسیار کم تا بسیار زیاد از ۰ تا ۴ نمره‌دهی شد، بنابراین محدوده نمره کسب شده هر فرد از ۰ تا ۵۲ به دست آمد. به سؤالات عملکرد صفر و یک نمره داده شد، بنابراین هر فرد در محدوده صفر تا ۶ بود. برای رعایت اصول اخلاق در پژوهش و جهت گردآوری اطلاعات، کسب رضایت آگاهانه از دانشجویان و حفظ محرمانگی اطاعات لحاظ شده است.

داده‌ها با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ و به‌وسیله آزمون‌های آماری تی مستقل، آنالیز واریانس و آماره‌های توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در کلیه آزمون‌ها سطح معنی‌داری $P < ۰/۰۵$ در نظر گرفته شد.

جدول ۱- توزیع فراوانی و میانگین امتیازات نگرش دانشجویان در ارتباط با عوامل موثر بر مصرف خودسرانه دارو

انحراف معیار	میانگین امتیاز	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد		توزیع امتیازات نگرشی عوامل موثر بر مصرف خودسرانه دارو
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۰/۷۹	۴/۶۱	۷۲	۳۴۸	۶/۲۳	۱۱۴	۰/۸	۴	۰/۸	۴	۲/۷	۱۳	زمانی که بیماری خود را می‌شناسم نیازی به مراجعه به پزشک احساس نمی‌کنم
۱/۴۱	۳/۶۶	۱۱/۶	۵۶	۱۳/۷	۶۶	۱۱/۶	۵۶	۲۳/۲	۱۱۲	۴۰	۱۹۳	فرصت ندارم برای هر بیماری به پزشک مراجعه کنم
۰/۶۴	۴/۶۹	۱۳/۵	۶۵	۲/۷	۱۳	۳/۳	۱۶	۱۷/۶	۸۵	۶۲/۹	۳۰۴	داروهایی که به‌صورت خودسرانه مصرف کرده‌ام بی‌خطر بوده است
۰/۸۴	۴/۰۷	۰/۲	۱	۲/۹	۱۴	۲۴/۸	۱۲۰	۳۷/۹	۱۸۳	۳۴/۲	۱۶۵	من خودم از عوارض داروهای مصرفی آگاهم
۱/۰۱	۳/۳۶	۰/۴	۲	۳/۱	۱۲۶	۲۴/۶	۱۱۹	۳۵	۱۶۹	۱۳/۹	۶۷	نظر پزشک برای مصرف دارو لازم نیست
۱/۸۰	۳/۲۷	۳۸/۳	۱۸۵	۲/۵	۱۲	۲/۵	۱۲	۱۷/۴	۸۴	۳۹/۳	۱۹۰	لازم است داروها به‌موقع مصرف شود و دستور پزشک لازم نیست
۱/۶۵	۳/۳۱	۲۴/۴	۱۱۸	۱۳/۳	۶۴	۹/۱	۴۴	۱۳/۳	۶۴	۱۹۳	۴۰	بعضی از پزشکان دارو تجویز نمی‌کنند و بنابراین به آن‌ها مراجعه نمی‌کنم
۱/۰۶	۳/۴۹	۱/۴	۷	۱۳/۳	۶۴	۴/۲	۲۲۳	۱۳	۶۳	۲/۱	۱۲۶	به درمان پزشکان اعتقادی ندارم
۰/۷۰	۴/۳۶	۸/۱	۳۹	۲/۹	۱۴	۱۲/۸	۶۲	۲۹/۶	۱۸۳	۴/۶	۲۲۵	وضع اقتصادی مناسب برای مراجعه به پزشک ندارم
۱/۱۱	۳/۷۶	۰/۸۰	۴	۱۴/۹	۷۲	۳/۳	۱۳۲	۲۱/۷	۱۰۵	۳۵/۲	۱۷۰	داروخانه‌ها بدون تجویز پزشک دارو می‌دهند

سکونت در خوابگاه محدودیت مراجعه به پزشک دارد	۲۵۷	۵۳/۲	۱۶۰	۳۳/۱۰	۵	۲۴	۱۲	۲/۵	۳۰	۶/۲	۴/۶۲	۰/۴۸
داشتن بیماری حاد مرا مجبور به مصرف خودسرانه دارو می‌کند	۱۷۰	۳۵/۲	۱۱۶	۲۴	۱۲۷	۳۶/۳	۶۳	۱۳	۷	۱/۴	۳/۷۸	۱/۱۰
از مصرف خودسرانه دارو نتیجه خوبی گرفتم	۱۶۸	۳۴/۸	۱۶۳	۳۳/۷	۹۸	۲۰/۳	۶	۱/۲	۴۸	۹/۹	۴/۰۸	۰/۸۲

جدول ۲ رابطه بین دانشکده محل تحصیل و نگرش دانشجویان در مصرف خودسرانه دارو را نشان می‌دهد. در این جدول تفاوت میانگین‌های نگرش و عملکرد دانشجویان در مورد مصرف خودسرانه دارو در رشته‌های تحصیلی مختلف به‌وسیله آزمون ANOVA بررسی گردید و براساس P-Value های به دست آمده (نگرش $P\text{-Value}=0/019$) و عملکرد ($P\text{-Value}=0/021$) این تفاوت‌ها معنی‌دار می‌باشد، یعنی کمترین امتیاز نگرش مربوط به دانشجویان مدیریت و اطلاع‌رسانی و بیشترین آن مربوط به دانشجویان داروسازی بود. در مورد عملکرد، کمترین امتیاز مربوط به پرستاری و بیشترین امتیاز مربوط به بهداشت بود.

نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه آماری معنی‌داری بین دو متغیر نگرش و عملکرد را نشان داد ($P\text{-Value}<0/05$) و مقدار ضریب همبستگی نیز مثبت بود، یعنی با افزایش نمره نگرش، نمره عملکرد نیز افزایش می‌یابد. اما همبستگی بین متغیرهای سن و نگرش از نظر آماری معنی‌دار نبود. همچنین همبستگی بین سن و عملکرد نیز از نظر آماری معنی‌دار نبود ($P\text{-Value}<0/05$).

جدول ۲- میانگین امتیاز نگرش و عملکرد دانشجویان برحسب

دانشکده محل تحصیل

نگرش و عملکرد دانشکده	نگرش		عملکرد	
	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین
بهداشت و علوم تغذیه	۱۴۷	۲۵/۶۳	۹/۶۸	۲/۹۸
داروسازی	۱۲۵	۲۰/۶۰	۱۱/۱۲	۲/۰۶
مدیریت و اطلاع‌رسانی	۷۵	۲۱/۸۵	۹/۳۶	۱/۸۵
پرستاری و مامایی	۱۳۶	۲۲/۲۴	۱۰/۳۲	۱/۵۷
جمع	۴۸۳	۲۴/۵۳	۹/۹۸	۲/۴۱
P-Value				۰/۰۲۱

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف سنجش نگرش و عملکرد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به خوددرمانی با دارو اجرا گردید. میانگین نمره نگرش دانشجویان نسبت به خوددرمانی ۲۴/۵۳ به دست آمد که در حد پایین قرار دارد. که با نتایج مطالعه باقیانی مقدم و احرام‌پوش و مطالعه Mehta و Sharma همسو بود (۱۰،۱۳). از طرف دیگر نتایج به دست آمده با نتایج مطالعه Vachhani Parth و همکاران همسو نبود (۱۴). نگرش ضعیف نشان‌دهنده آگاهی ناکافی افراد در زمینه خوددرمانی و عوارض حاصل از آن دارد که از طریق آموزش صحیح حل خواهد شد. میانگین نمره عملکرد دانشجویان ۲/۴۱ بود که با نتایج مطالعه باقیانی مقدم و احرام‌پوش همسو بود، اما با نتایج مطالعه Parth و همکاران همخوانی نداشت (۱۰،۱۴). این امر در نتیجه نگرش ضعیف افراد نسبت به خوددرمانی ناشی می‌شود. بیش از ۷۸ درصد از دانشجویان مشارکت‌کننده در مطالعه، مصرف خودسرانه دارو داشتند. طبق نتایج این پژوهش، شیوع خوددرمانی در پسران بالاتر از دختران بود پسران از نظر مصرف خودسرانه دارو دارای آمار بالاتری نسبت به دختران بودند، با این وجود نمره نگرش پسران در زمینه مصرف خودسرانه دارو بیشتر از دختران بود.

در مطالعه باقیانی مقدم و احرام‌پوش و مطالعه Paulino نیز شیوع خوددرمانی در پسران بالاتر از دختران بود که با نتایج مطالعه حاضر همسو بود (۱۰،۱۵). اما با نتایج مطالعه رضائی و همکاران، مطالعه غفوری و همکاران و مطالعه Sawalha همخوانی نداشت (۱،۴،۸). در این مطالعه نگرش بالاتر پسران منجر به اقدام به خوددرمانی نشده است که این امر می‌تواند ناشی از عوامل مختلفی مانند عدم دسترسی به پزشک وضعیت مالی و... باشد، انجام مطالعه کیفی و مصاحبه از این گروه و

صحیح منجر به بهبود عملکرد و رفتار فرد می‌شود گزارش شده است.

نتایج این مطالعه نشان داد، نبود فرصت برای مراجعه به پزشک، بی‌خطر دانستن بیماری از عوامل مؤثر در مصرف خودسرانه دارو بوده است. نتایج تحقیقات Torres و همکاران و Benameur و همکاران این نتایج را تأیید می‌کند (۱۹،۲۴). آگاهی ناکافی از عوارض خوددرمانی و تلقی نکردن جدی این موضوع سبب شده تا مراجعه به پزشک در الویت افراد قرار گیرد، که این امر در دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی که خود مسئولان بخش بهداشت و سلامت یک کشورند بسیار نگران‌کننده است و نیاز به برنامه‌ریزی‌های بیشتر توسط مسئولین وزارت بهداشت جهت رفع این مشکل احساس می‌شود.

میانگین نمره نگرش و عملکرد دانشجویان در این مطالعه در حد بسیار پایینی بود، از این رو تدوین برنامه‌های آموزشی خاص و استفاده از وسایل آموزشی مختلف و همچنین برگزاری کارگاه‌ها و در صورت لزوم واحد درسی مرتبط برای این گروه از دانشجویان در این زمینه می‌تواند مثمر ثمر باشد.

این مطالعه نشان داد دلایل متعددی از جمله خصوصیت فرد، نبود آگاهی کافی در مورد عوارض داروها، عدم نظارت بر داروخانه‌ها در اقدام به مصرف خودسرانه دارو مؤثر بوده است. از جمله محدودیت‌های این مطالعه وارد نکردن دانشجویان همه دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی شیراز به علت کمبود منابع مالی در مطالعه است.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند تشکر و قدردانی خود را از کلیه دانشجویان و کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شیراز که ما را در انجام هرچه بهتر این پژوهش یاری نمودند به عمل آورند.

کشف دلایلی که منجر به این عمل می‌شود می‌تواند در جهت کاهش این معضل مؤثر باشد.

نتایج این مطالعه نشان داد که یکی از دلایل اقدام به خوددرمانی در دانشجویان بی‌ضرر دانستن داروهای مصرفی است در نتیجه بدون تجویز پزشک دارو را مصرف می‌نمایند. نتایج مطالعه Klemence Ketis با این نتایج هم‌سو است (۱۶). در این خصوص شاید بتوان تشویق پزشکان و توضیح ندادن عوارض داروها به بیماران را دلیلی بر این برداشت دانست. در این مطالعه ۸۲ درصد از دانشجویان فروش داروی بدون نسخه در داروخانه‌ها را دلیلی بر مصرف خودسرانه دارو می‌دانند. که با نتایج مطالعات مشابه *Essa Sawalha* و قدیمی، صاحبی و همکاران، *Torres* و همکاران *Jain* و همکاران هم‌خوانی دارد (۲۰-۸،۱۷). در این زمینه نظارت دقیق‌تر بر داروخانه‌های متخلف می‌تواند راهکار مؤثری باشد.

۶۱ درصد از دانشجویان در هنگام مواجهه با بیماری‌های حاد گرایش به مصرف خودسرانه دارو داشتند. نتایج مطالعه *Donmez* و *Eergul* و *Tesfamariam* و همکاران با این نتایج هم‌سو است (۲۱،۲۲). در این زمینه کاهش قدرت تحمل فرد در مواجهه با درد شدید و آبی ناشی از بیماری‌های حاد منجر به اقدام به خوددرمانی می‌شود که با نهادینه‌سازی و تغییر در نگرش افراد نسبت به عوارض جبران‌ناپذیر خوددرمانی می‌توان در اصلاح این معضل بهداشتی گام برداشت.

نتایج نشان داد که رابطه نگرش و عملکرد از نظر آماری معنی‌دار ($P\text{-Value} < 0.05$) بود. بین افزایش سطح نگرش و بهبود عملکرد دانشجویان مبنی بر کاهش اقدام به مصرف خودسرانه دارو همبستگی مستقیم و مثبتی مشاهده شد. نتایج مطالعه *Caamano-Isorna* و همکاران با این مطالعه هم‌خوانی دارد (۲۳). از اصول اساسی در بحث آموزش مسائل بهداشتی آگاهی، نگرش و عملکرد است که این سه مهم به‌هم‌پیوسته و منجر به ارتقاء یکدیگر می‌شوند در این مطالعه نیز اصل مهمی که نگرش

References

- Ramazani N, Khalafi A, Heshmati H, Darvishpour K. The study of self-medication among university students in the city of Torbat Heydariyeh in 2014. *Journal of Health Breeze*. 2015; 3(4): 24-29. [Persian]
- Gelayee DA. Self-medication pattern among social science university students in Northwest Ethiopia. *J Pharm (Cairo)*. 2017; 2017: 8680714. Doi: 10.1155/2017/8680714
- Ershadpour R, Zare Marzouni H, Kalani N. Review survey of the reasons of the prevalence of self-medication among the people of Iran. *Navid No*. 2014; 18(60):16-23. [Persian] Doi: 10.22038/nmj.2015.6324
- Ghafouri M, Yaghubi M, Lashkardoost H, Seyed Sharifi SH. The prevalence of self medication among students of Bojnurd universities and its related factors in 2013. *JNKUMS*. 2013; 5(5):1129-35. [Persian]
- Bunduki GK, Mumbere M, Mbahweka FK. Assessment of antibiotic self-medication pattern among university students in Eastern Democratic Republic of the Congo. *J Pharm Res Int*. 2017; 18(1):1-7.
- Khalid AA, Amna SK, Ammarah Ghafoor NA. Assessment of self-medication practice among 4th Year MBBS students in NMC, Multan-Pakistan. *GJMSSH*. 2017; 3(2):171-90.
- Ibrahim NK, Alamoudi BM, Baamer WO, Al-Raddadi RM. Self-medication with analgesics among medical students and interns in King Abdulaziz University, Jeddah, Saudi Arabia. *Pak J Med Sci*. 2015; 31(1):14-8. Doi: 10.12669/pjms.311.6526
- Sawalha AF. Assessment of self-medication practice among university students in Palestine: Therapeutic and toxicity implications. *IUGNS*. 2015; 15(2):67-82.
- Garofalo L, Di Giuseppe G, Angelillo IF. Self-medication practices among parents in Italy. *Biomed Res Int*. 2015; 2015:580650. Doi: 10.1155/2015/580650
- Baghianimoghadam MH, Ehrampoush MH. Evaluation of attitude and practice of students of Yazd University of Medical Sciences to self-medication. *ZJRMS*. 2006; 8 (2):111-19. [Persian]
- Tabiei S, Farajzadeh Z, Eizadpanah A. Self-medication with drug amongst university students of Birjand. *Modern Care Journal*. 2012; 9(4):371-8.
- Purreza A, Khalafi A, Ghiasi A, Mojahed F, Nurmohammadi M. To identify self-medication practice among Medical Students of Tehran University of Medical Science. *IRJE*. 2013; 8(4):40-6. [Persian]
- Mehta RK, Sharma S. Knowledge, attitude and practice of self-medication among medical students. *OSR-JNHS*. 2015; 4(1):89-96.
- Parth P, Prajapati A, Ganguly B, Gajjar B. A study on impact of pharmacology teaching on knowledge, attitude and practice of self medication among medical students. *Int J Med Sci Public Health*. 2013; 2(2):181-7. Doi: 10.5455/ijmsph.2013.2.173-178
- Paulino MR, Clementino MA, de Pontes Santos HB, de Medeiros Batista MI, Carvalho AA, Nonaka CF, de Sousa SA. Self-Medication for Toothache and its Associated Factors in Children and Adolescents. *Pesquisa Brasileira em Odontopediatria e Clínica Integrada*. 2019 Jan 30;19(1):4348.
- Klemenc-Ketis Z, Hladnik Z, Kersnik J. A cross sectional study of sex differences in self-medication practices among university students in Slovenia. *Coll Antropol*. 2011; 35(2):329-34.
- Al Essa M, Alshehri A, Alzahrani M, Bustami R, Adnan S, Alkeraidees A, Mudshil A, Gramish J. Practices, awareness and attitudes toward self-medication of analgesics among health sciences students in Riyadh, Saudi Arabia. *Saudi Pharmaceutical Journal*. 2019 Feb 1;27(2):235-9
- Sahebi L, Seidy A, Amini S, Mousa Khani M. Self-medication Status among referring patients to Tabrizpharmacies. *Pharmaceutical Sciences*. 2009; 14(4):174-81. [Persian]
- Torres NF, Chibi B, Middleton LE, Solomon VP, Mashamba-Thompson TP. Evidence of factors influencing self-medication with antibiotics in low and middle-income countries: a systematic scoping review. *Public health*. 2019 Mar 1;168:92-101.
- Jain S, Thakur A, Peepre K, Kaushal S, Kasar P. Prevalence of self-medication practices among the residents of urban slums located near govt.

- medical college, Jabalpur. *International Journal Of Community Medicine And Public Health*. 2018 Jan 24;5(2):811-7.
21. Donmez S, Gungor K, Gov P. Knowledge, attitude and practice of self-medication with antibiotics among nursing students. *Int J Pharmacol*. 2018 Jan 1;14(1):136-43.
22. Tesfamariam S, Anand IS, Kaleab G, Berhane S, Woldai B, Habte E, Russom M. Self-medication with over the counter drugs, prevalence of risky practice and its associated factors in pharmacy outlets of Asmara, Eritrea. *BMC public health*. 2019 Dec;19(1):159.
23. Caamaño-Isorna F, Montes A, Takkouche B, Gestal-Otero JJ. Do pharmacists' opinions affect their decision to dispense or recommend a visit to a doctor? *Pharmacoepidemiol Drug Saf*. 2005; 14(9):659-64. Doi: 10.1002/pds.1106
24. Benameur T, Al-Bohassan H, Al-Aithan A, Al-Beladi A, Al-Ali H, Al-Omran H, Saidi N. Knowledge, attitude, behaviour of the future healthcare professionals towards the self-medication practice with antibiotics. *The Journal of Infection in Developing Countries*. 2019 Jan 31;13(01):56-66.

Assessing attitude and practice of students in Shiraz University of Medical Sciences towards self-medication

Ameneh Marzban¹ Vahid Rahmani² Maryam Ayasi³ Mehran Barzegaran^{4*}

1. MSc, Student, Human Ecology, Student Research Committee, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran. Orcid :0000-0002-8111-3319.
2. PHD Student, Epidemiology, Research Center for Social Determinants of Health, Jahrom University of Medical Sciences, Jahrom, Iran.
3. BSc, Environmental Health Engineering, School of Public Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran
4. BSc Student, Nursing, Noncommunicable Diseases Research Center, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran. Orcid: 0000-0002-2703-6850

ABSTRACT

Introduction: Self-medication in students as educated people in the community is one of the most important social-health issues. The aim of this study was to evaluate the attitude and practice of students in Shiraz University of Medical Sciences towards self-medication.

Methods: This descriptive cross-sectional study was conducted on 483 students of medical university of Shiraz. The Samples were selected using cluster-randomized sampling method from 4 colleges. Data were collected using a self medication standard three-part questionnaire. Data were analyzed using SPSS software and chi-square, t-test, and Pearson's correlation coefficient tests.

Results: The mean and standard deviation of attitude and practice scores of students were 24.53 ± 9.98 and 2.41 ± 1.61 , respectively. The difference in mean score of attitude and practice of students in different fields of study was statistically significant. In addition, the correlation between attitude and practice variables was statistically significant.

Conclusion: The mean score of attitude and practice of students in this study was very low, therefore, the development of appropriate educational programs in the field of self-medication will be effective.

Key Words: self- medication, students, Pharmaceutical Preparations, attitude, practice.

Original Article

Received: 20 Oct, 2018

Accepted: 17 Feb, 2019

Citation: A Marzban, V Rahmani, M Ayasi, M Barzegaran. Assessing attitude and practice of students in Shiraz University of Medical Sciences toward self-medication. JPM. 2019; 5(2):36-43

Correspondence: Mehran Barzegaran, Noncommunicable Diseases Research Center, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran.

Tel:+98 9172458896

Email: barzegaran.2017@yahoo.com

Orcid: 0000-0002-2703-6850